

De huizen lopen vol, hoarding is een groot probleem

Vrijwel elke gemeente krijgt ermee te maken: volgelopen huizen. Hoarding zorgt voor serieuze veiligheidsrisico's. Toch is een huis vol rommel zomaar ontruimen niet de beste oplossing.

In zijn jaren dertig woning in Groningen-Noord laat Tom (59) een van zijn laatste aanwinsten zien. Een keramiek beeldje van een kegelaar. “Mooi, hè?” Nog van voor de oorlog, leerde hij laatst toen hij hem liet taxeren. Waarde: tachtig euro, terwijl hij hem voor drie euro op de kop tikte bij de plaatselijke kringloop.

Tom woont al 26 jaar alleen, maar zijn appartement is nooit leeg. De eettafel is bezaaid met - onder andere - een fotocamera, strikje, meerdere brieven, lijm, pennen, CD's, het boek EUS, een schaalte, croissants en een broodmes.

In de woonkamer is het beeld niet anders. Elk hoekje is bezet, alle houten kasten meer dan gevuld. Boven heeft hij een “opslagkamertje” ingericht. Tegen de muren staan de kartonnen bananendozen met teksten als “foto's” en “handleidingen” opgestapeld.

Maar, zegt Tom (59), voorovergebogen op zijn leren zitstoel in de woonkamer, “Je had het een paar jaar eerder moeten zien...”

Hij staat op en zet twee stappen richting zijn televisie. “Dat was het, de ruimte die ik had.” Verder kon je amper lopen door zijn woning. De tijdschriften, krantenknipsels en foto's die nu opgeborgen zijn op zolder lagen kniehoog over de tapijten vloerbedekking. Overal lag rommel: in de douche, op het gasfornuis, op de stoelen en tafels.

Deuren openen of sluiten? Koken? Vrienden ontvangen? Onmogelijk.

Volle huizen

Tom is een problematische verzamelaar, beter bekend als hoarding. Hij is daarmee niet de enige Nederlander die moeite heeft met zijn huis opgeruimd houden, maar bij naar schatting 2 tot 5 procent van de bevolking neemt het verzamelen zo'n extreme vorm aan dat hun woningen niet meer gebruikt worden zoals ze zijn bedoeld. Vrijwel elke gemeente, zeker in de dichtbevolkte steden, worstelt ermee.

Dat is niet alleen vervelend voor de bewoner, tegelijkertijd zorgt een volle woning ook voor brandgevaar. Of kans op schade aan de vloeren en muren. En in een huis vol spullen kan ook ongedierte, stof en schimmel vrij spel krijgen met mogelijk ziekteverspreiding als gevolg. Uit onderzoek blijkt dat bij 26 procent van de dodelijke huisbranden, er sprake was van hoarding.

Een gevaar voor anderen zijn was nooit Tom's bedoeling. Nee, bewaren wat mooi is, niet zomaar iets wegdoen, zeker niet als iemand ergens hard voor gewerkt heeft. Dat is wat-ie wilde. Als kind begon het al. Postzegels, autootjes, schroefjes - net zoals zijn vader. Tijdens zijn studie Scandinavische talen bewaarde hij antiek van zijn overleden opa en oma.

Pas echt problematisch werd het toen hij de arbeidsmarkt op moest. Het was een zware tijd. Als opgeleid vertaler kon hij moeilijk een baan vinden, ouders net overleden, een seksualiteit die in zijn omgeving niet altijd geaccepteerd werd. Het verzamelen werkte verdovend en ging geleidelijk over van iets leuks naar iets dwangmatig. De spullen werden een middel om zijn minderwaardigheidsgevoel tegen te gaan. Iets waardoor hij tegen zichzelf kon zeggen: ik heb smaak, ik ben goed voor het milieu en heb een neusje voor wat van waarde is.

Wat niet hielp is dat hij begin 2000 een baan als medewerker in de plaatselijke kringloopwinkel moest aannemen. Daar was zoveel moois, zoveel om te bewaren. En als hij het liet liggen, dan dreigde misschien wel de verbrandingsoven. Tassen vol met spullen sleepte hij mee. “Het was best ernstig, ja.”

‘Plenteren’

Hup, leegtrekken die boel, dat was lang het devies onder gemeenten als het om volgelopen huizen ging. “Plenteren”, werd het ook wel genoemd, naar de beruchte Amsterdamse ontruimer Henk Plenter. In zijn tijd als toezichthouder bij de GGD in Amsterdam voerde hij 1600 ‘gedwongen ontruiming’ uit. Dat ging er vaak pragmatisch aan toe. Met een team ruimers eropaf, container voor de deur, de hoarder een paar dagen in een hotel en binnen no-time was het huis weer woonklaar.

Of nou ja, woonklaar. Achteraf bleek dat in veel gevallen één ontruiming niet genoeg was en de woning binnen de kortste keren weer volliep. Hoe kon dat? Menig onderzoeker boog zich over die vraag en langzaam daalde het besef in dat het bij hoarding niet alleen om een opruimprobleem gaat, maar dat er sprake is van een ernstige psychische stoornis. In 2013 werd ‘verzamelstoornis’ zelfs opgenomen in het DSM-5, het handboek waar psychiaters wereldwijd hun diagnoses op baseren.

Met dat inzicht in het achterhoofd pasten veel gemeenten hun beleid aan. Een veilig en schoon huis bleef het doel, maar er kwam meer nadruk te liggen op de zorgkant, en minder op het opruimen an sich, om op die manier de onderliggende oorzaken van het problematisch verzamelen te bestrijden. Ook werd er steeds vaker samengewerkt met psychologen, die met behulp van gedragstherapie de relatie tussen hoarder en spullen proberen te verbeteren. Toch loopt de hulpverlening nog niet altijd van een leien dakje.

Zingeving

Trrrrriiiiiinggggg

De deurbel. “Ah, daar zal je Divya hebben.”

Een vriendelijke vrouw komt de woonkamer binnenwandelen. “Mag ik hier zitten, Tom?”

Divya van den Berg is professional organizer en helpt Tom sinds een paar jaar met het opruimen van zijn huis. Ze ontmoeten elkaar nadat Tom in 2017 een dreigende brief door de bus kreeg: “In uw huurcontract staat dat wij het recht hebben om te komen inspecteren.”

Doodsbang was-ie. Iemand had hem 'verraden' en een melding gemaakt bij overlast & zorg. Direct schoten de horrorverhalen van een gedwongen ontruiming door zijn hoofd. Hij had vele realityseries over hoarding gezien en dacht: zodra je in beeld komt bij 'de instanties' kun je al je spullen kwijtraken.

Dat bleek mee te vallen. Zijn woning was inderdaad niet veilig, de brandweer zou er door het gebrek aan ruimte niet goed zijn werk kunnen doen. Maar in plaats van een ontruiming bracht de gemeente hem in contact met Divya. Met haar vond hij de hulp die hij nodig had. Ze werkte al sinds 2007 met mensen met hoardinggedrag en maakte de omslag in denken over hoarding van dichtbij mee. Al vroeg zag ze in dat zomaar beginnen met opruimen geen nut heeft.

“Voor mensen met hoarding is het makkelijker om te hechten aan spullen, dan aan mensen”, zegt ze, terwijl ze met Tom de herinneringen aan hun eerste ontmoetingen terughaalt. En dus waren de eerste afspraken niet bij Tom thuis, maar in het buurthuis. Gewoon, beetje kletsen, vertrouwen winnen, kijken of het klikt. Toen er eenmaal een band was opgebouwd, kon het opruimen voorzichtig beginnen.

Stapje voor stapje ging dat. Om de drempel voor weggooien te verlagen gebruikte ze praktische trucjes. Divya liet Tom dobbelstenen gooien: het aantal ogen bepaalde hoeveel spullen hij die dag weg moest doen. Samen zochten ze naar manieren voor Tom om zijn spullen weg te geven, zodat hij niet het idee kreeg dat ze verloren gingen zodra ze bij hem de deur uitgingen. En ook moedigde Divya Tom aan om weer vaker de deur uit te gaan. Met vrienden naar de bioscoop of naar een tentoonstelling.

Dat is misschien wel het belangrijkste wapen in de strijd tegen hoarding, zegt Klazien Lambregtse: zingeving. Ze werkt al sinds 2003 met mensen met hoarding en schreef in 2023, samen met andere professional organizers waaronder Divya, een boek over hoarding.

“Als er alleen maar aandacht is voor de negatieve gevolgen van de spullen”, zegt ze, “zullen de stapels waarschijnlijk blijven groeien. Als er in de begeleiding ook aandacht gegeven wordt aan wat iemand motiveert, aan de andere mogelijkheden die er ook zijn, aan de manier waarop iemand zijn of haar leven inricht, dan kan de focus op de onderliggende problematiek en het problematisch verzamelen afnemen, en komt er mogelijk ruimte voor nieuwe dromen en verwachtingen in het leven.”

Die focus op zingeving wordt steeds breder omarmd, ziet Lambregtse. Ze reist stad en land af om cursussen te geven aan hulpverleners. Toch ziet ze nog altijd veel problemen. Wat bijvoorbeeld niet helpt is dat er een groot tekort is aan psychologen met specifieke kennis van hoarding. Tom vond bijvoorbeeld pas in 2020 een behandelaar die hem kon helpen.

En er is nog altijd veel onbegrip, merkt ook Divya. “Als je bij sommige gemeenten het hoardingbeleid opvraagt krijg je nog steeds een ontruimingsplan toegestuurd.” Of dan gaat er weer eens een verhaal rond van iemand waar met de beste bedoelingen een vrijwilligersteam aan opruimers op af wordt gestuurd. “Alsof dat gaat helpen, als anderen het - met de beste bedoelingen - voor je gaan doen. Daardoor verergert hoarding gedrag alleen maar”

Waar Divya en Klazien hoop uit halen zijn de voorzichtige succesverhalen als die van Tom. Zijn traject loopt bijna af en het lijkt erop dat hij het verzamelen onder controle weet te houden. Al zijn er nog wel verschillende “projectjes” waar aan gewerkt wordt. De kledingkasten, vol met oude overhemden, broeken en truien, moeten nog leger. En die gratis minibiebs bij hem in de buurt blijven verleidelijk. Maar de boeken die hij uitleest - 80 per jaar! - gaan nu wel de deur uit.

Het belangrijkste: hij ruimt nu niet meer op omdat het moet, omdat er anders weer een brief van de woningcorporatie dreigt. Zijn huis staat niet langer op de lijst van brandgevaarlijke woningen. Hij merkt inmiddels: zodra je je huis opruimt, is er meer ruimte voor je eigen wensen en ideeën. Met een stressvrij hoofd naar de ijsbeeldtentoonstelling in Zwolle. Koken voor vrienden, vijftien jaar had-ie het niet gedaan. Het komt uit hemzelf, zegt Divya. Tom knikt: “Ik wil het.”